

ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫ: ФИЛОСОФИЯНЫ ОҚЫТУДА CASE-STUDY ӘДІСІН ҚОЛДАНУ*

¹Спанов Меийрхан, ²Нұрмұратов Серік Есентайұлы

¹meir_filosof27@mail.ru, ²s.nurmuratov@mail.ru

¹М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
(Шымкент, Қазақстан)

²ҚР ҒЖБМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты
(Алматы, Қазақстан)

¹Spanov Meirkhan, ²Nurmuratov Serik

¹meir_filosof27@mail.ru, ²s.nurmuratov@mail.ru

¹South Kazakhstan University named after M. Auezov (Shymkent, Kazakhstan)

²Institute for Philosophy, Political Science and Religious
Studies of the CS MSHE RK (Almaty, Kazakhstan)

БІЛІМ БЕРУ ФИЛОСОФИЯСЫ

Аңдатпа. Мақалада цифрландыру технологиясын оқу үдерісіне енгізу кезеңіндегі case-study әдісін философияны оқытуда қолдану аспектілері баяндалады. Мақалада case-study әдісін философияны оқытуда тиімді қолданудың теориялық және әдіснамалық негіздері айқындалады, сонымен қатар жоғарыда аталған әдісті қолдану негізінде пәнді оқыту тиімділігін арттыру шарттары байыпталады. Жалпы философияны оқытуда case-study әдісін қолданудың әдістемесі салыстырмалы түрде нақты сипатталады. Ағылшын тілінен аударғанда «кейс» – бұл белгілі бір жағдайларды зерттеуге, талдауға және әлеуметтік маңызды нәтижелерге қол жеткізуге негізделген, белгілі бір жағдайды білдірсе, «study» – оқу сөздерін біріктіруден құрылған білім беру әдісі екені белгілі. Кейс-әдіс немесе кейс-стади – нақты жағдайды талдау әдісі, нақты әлеуметтік, экономикалық, іскерлік жағдайлардың анықтамасын цифрлы әлеуметте пайдаланатын білім беру әдістемесі. Оқытушылар бұл жағдайды талдауға, проблемалардың мәнін түсінуге, осы мәселелердің балама шешімдерін іздеуге және олардың ішінен тиімділерін таңдауға көмектеседі. Кейстер цифрландыру дәуіріндегі нақты жағдайға, мүмкіндігінше жақын нақты материалдарға немесе ақпаратқа негізделген.

Түйін сөздер: case-study әдісі, философия, инновация, оқыту, әдістер, зерттеу, талдау, цифрландыру технологиясы.

Кіріспе

Қазіргі цифрландыру дәуірінде Case-study әдісі жоғары мектептегі проблемалық оқыту әдісі ауқымында нақты жағдайларды зерттеуге және нақты шешімдерді қабылдауға негізделген. Егер ол білім беру процесінде белгілібір мақсатқа жету тәсілі ретінде қолданылса, онда ол әдістемелік сипатқа ие болады, ал егер ол белгілі бір алгоритм негізінде жүзеге асырылса, онда технологиялық аспектіні көрсетеді. Case-study білім беру технологиясы білім берудегі әдіснамалық инновация ғана емес, сонымен қатар оны

* Мақала BR21882302 «Цифрлық трансформациялану жағдайындағы қазақстандық әлеумет: болашағы мен тәуекелдер» атты Мегажобаның ауқымында орындалды.

білім беру жүйесінде кеңінен қолдану да қазіргі білім беру жүйесіндегі заманауи жағдайға байланысты. Case-study әдісі – студенттердің ең таңдаулы интерактивті оқыту әдістерінің бірі болып саналады.

2000 жылы дипломатияны зерттеу институты «case-study» әдісін өз аудиториясына енгізгісі келетін профессорларға арналған «Кейс-оқыту алфавиті» атты нұсқаулық шығарды. Марк Бойер, Патрис Франко және Стив Лами дайындаған нұсқаулықта оқытушылардың өз аудиторияларында «case-study» зерттеу әдісін тиімді қолдану жолдары көрсетілді. «Case-study» әдісін философия сабағында қолдану, қарым-қатынас пен сыни ойлау дағдыларын шындайды, студенттер білімді қолдана алады және тапсырманың шешімдерін бағалайды. Нақты жағдайларды талқылау студенттерді бір-бірін мұқият тыңдауға, мәселені шешу үшін бірлесіп жұмыс істеуге үйретеді. Осылайша, студенттер шығармашылық ойлау және тиімді қарым-қатынас жасау қабілетін нығайтады, басқаларды бағалауды үйренеді.

Дәстүрлі оқытуда дәріс сабағында оқытушы сабақтың көп бөлігін жүргізеді және ақпарат пен талдаудың көп бөлігін де өзі береді. Студенттер сарапшыдан алынған мәліметтер мен интерпретацияларды мүмкіндігінше тез жазуға тырысады. Дәстүрлі оқыту жүйесінде орталықта оқытушы болса, case-study әдісі бойынша керісінше, студенттер орталықтағы субъектіге айналады. Дәріс сабағына дайындалу, оқытушы ұсынатын ақпарат пен талдаудың мөлшері мен көлемін таңдауды қамтиды. Дайындық барысында студенттерге кейсте айтылған мазмұнды, дәлелдер мен теорияларды өздері ашуға мүмкіндік беретін сұрақ қою стратегиясын егжей-тегжейлі қарастыруға назар аударған жөн. Case-study әдіс бойынша ұйымдастырылған сабақтар дәстүрлі сабақтардан сабақ кезінде қолданылатын материалмен және әрекеттермен ерекшеленеді [1, 22 б.]. Case-study сабақтарындағы студенттер фактілерді зерттейді, өйткені олар істі талдауда маңызды рөл атқарады, сондай-ақ өмір бойы пайдалы болатын қажетті талдау, коммуникация және ынтымақтастық дағдыларын алады. Кейс әдісі – қатысуға, талқылауға негізделген оқыту әдісі, онда студенттер сыни ойлау, қарым-қатынас және топтық динамика дағдыларын үйренеді. Бұл проблемалық оқытудың бір түрі. Жоғарыда келтірілген анықтамадан басқа, case-study әдісі студенттер мен оқытушылар арасындағы, сондай-ақ студенттердің арасындағы серіктестік, тиімді контекстік оқытуға және ұзақ мерзімді сақтауға ықпал етеді және ол белсенді оқытуды қолданады. Case-study – зерттелетін жағдайды көп қырлы және жан-жақты түсінуді қамтамасыз ету тәсіліекенін ескерсек, философияны оқытуда оның маңыздылығы арта түспек.

Зерттеу әдіснамасы

Цифрлық технологиялардың пәрменді даму кезеңіндегі зерттеуді жүргізудің теориялық негізі оқытудың инновациялық әдістерін философия сабағын оқытуда тиімді жолдарын талдау екені анық. Зерттеу пәні туралы жаңа білім алу жалпы ғылыми әдістерге негізделген және оларды талдауда сипаттамалық, салыстырмалы, құрылымдық әдістер қолданылды. Зерттеудің әдістемесі мен әдістері тақырып мәселелерімен, мақсатпен және

қажетті міндеттермен анықталады. Зерттеудің әдіснамалық негіздері әдістер жүйесін құрайды: философиялық; жалпы ғылыми және арнайы. Бұл зерттеуде қолданылатын негізгі әдістер топтамасы: элеуметтік-философиялық талдау, салыстырмалы-тарихи, диалектикалық әдістер, жүйелік тәсіл, салыстырмалы талдау, синтез, тарихи әдіс, герменевтикалық әдіс. Зерттеу теориясы мен практикасын қарастыру кезінде зерттеудің пәнаралық сипатын қамтамасыз ететін элеуметтік-философиялық және педагогикалық тәсілдерді ескеретін интеграцияланған тәсіл қолданылады. Талдау және синтез сияқты философиялық әдіс кейс әдістерін зерттеу үшін қолданылды. Сипаттамалық әдістің көмегімен әртүрлі оқытудың инновациялық әдістері бойынша жұмыс жүргізілді. Салыстырмалы әдіс жалпы кейстерді өзара салыстыру және анықтау үшін қолданылды.

Case-study әдісі – оқытудың инновациялық, креативті технологиясы

Қазіргі замандағы Case-study әдісі зерттелетін жағдайға байланысты жеке адам, топ, ұйым, оқиға немесе қауымдастықтың нақты жағдайын терең зерттеуі мен талдауы қамтуына қарай жіктелінеді. Ол зерттеушілерге жағдайға және оның нәтижелеріне әсер ететін негізгі факторларды, процестерді және механизмдерді анықтауға және зерттеуге көмектеседі. Бұл болашақ зерттеулерге, тәжірибеге немесе саясатқа негіз бола алатын нақты жағдайды дәлірек және терең түсінуге көмектеседі.

Case-study түрлері келесідей:

Бір ғана нақты жағдайды зерттеу. Бір жағдайға негізделген зерттеу – жеке жағдайды терең талдау. Case-study әдісінің бұл түрі белгілі бір құбылысты кең сарында зерттеу үшін қажет. Мысалы, ХХ ғасыр батыс философиясының бағыты ретінде психоанализ мәселесін зерттеуде, арнайы жағдаяттарды талдау арқылы тақырыпты айшықтауға болады.

Көптеген жағдайға негізделген зерттеу. Өзара ұқсас бірнеше жағдайларды талдауды қамтиды. Жағдайлық зерттеудің бұл түрі зерттеуші үшін жағдайлардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтағысы келгенде пайдалы болып табылады. Мысалы, философия сабағында арнайы бір кезеңнің бағыттарын зерттеу үшін, зерттеуші бірнеше бағыттардың өзара ерекшеліктері, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын, өзара ықпал ететін факторларды зерттеу үшін бірнеше жағдайлық зерттеулер жүргізе алады. Ол үшін деректерді жинайды, алынған нәтижелерді салыстырады, талдайды. Мысалы, адам мәселесін ХХ ғасыр батыс философиясының негізгі бағыты ретінде талдауға болады.

Сипаттамалық case-study құбылысты егжей-тегжейлі сипаттау үшін қолданылады. Зерттеудің бұл түрі зерттеуші құбылыс туралы толық есеп беру кезінде қолданған жөн. Мысалы, зерттеуші мәселені айшықтауда жағдаятты сипаттамалық түсіну үшін белгілі бір қауымдастыққа, зерттеуге case-study жүргізе алады. Сипаттамалық case-study нәтижелері саясатты немесе тәжірибені негіздеу немесе жаңа зерттеу сұрақтарын қою үшін пайдаланылуы мүмкін. Ұжымдық case-study адамдар тобын зерттеуді қамтиды. Зерттеушілер белгілі бір жағдайда адамдар тобын немесе қауымдастықты

талдайды. Түсіндірме жағдайлық кейстер себеп-салдарлық зерттеулер жүргізу үшін қолданылады. Зерттеушілер белгілі бір оқиғаларды тудыруы мүмкін факторларды зерттеуге қызығушылық танытады.

Кейсті зерттеудеректерін жинау әдістері төмендегідей:

Сұхбат – жағдайлық зерттеуге қатысты білімі немесе тәжірибесі бар адамдарға сұрақтар қоюды қамтиды. Сұхбат құрылымдалған (барлық қатысушыларға бірдей сұрақтар қойылғанда) немесе құрылымдалмаған (сұхбат беруші жауаптарды қосымша сұрақтармен толықтырған кезде) болуы мүмкін. Сұхбатты жеке, онлайн немесе бейне конференция арқылы жүргізуге де болады. Бақылау – case-study мен байланысты жеке адамдардың немесе топтардың мінез-құлқы мен әрекеттерін бақылау және жазу кіреді. Құжаттар case-study үшін ақпарат көзі ретінде пайдаланылуы мүмкін. Құжаттар топтамасына тақырыпқа сай дереккөздері және басқа да жазбаша материалдар кіреді. Сауалнамалар – жеке, телефон, пошта немесе онлайн режимінде жүргізілуі мүмкін. Сауалнамалар негізінен жағдайды зерттеуге қатысты көзқарастар, пікірлер немесе мінез-құлық туралы ақпарат жинау үшін пайдаланылуы мүмкін. Артефактілер – case-study құбылысы туралы түсінік беретін құралдар, жабдықтар, өнімдер немесе басқа заттарды қамтиды. Case-study әдісінің мақсаты – белгілі бір құбылысқа, сұраққа немесе мәселеге олардың нақты өмір контекстінде мұқият талдау жасау және оның тарихын, контекстін және динамикасын қоса алғанда, істі жан-жақты және егжей-тегжейлі түсіну болып табылады [2, 36 б.].

Case-study сонымен қатар басқа мақсаттарға да қызмет етуі мүмкін:

Теорияны, тұжырымдаманы иллюстрациялау үшін case-study теориялық тұжырымдамалар мен құрылымдарды нақты жағдайларда қалай қолдануға болатындығы туралы нақты мысалдар келтіре отырып, иллюстрациялау және түсіндіру үшін қолданыла алады. Case-study әртүрлі факторлар мен нәтижелер арасындағы себеп-салдарлық байланыстар туралы гипотезаларды жасауға көмектеседі, оларды әрі қарай зерттеу арқылы тексеруге болады. Case-study басқа зерттеу әдістерімен түсіну қиын болуы мүмкін күрделі және көп қырлы мәселелер туралы біршама нақты түсінік бере алады.

Case-study әдісінің ерекшеліктері мен артықшылықтары

Басқа тәсілдермен салыстырғанда Case-study әдісінің бірнеше артықшылықтары бар:

Case-study нақты құбылысты, сұрақты немесе мәселені олардың нақты өмір контекстінде кеңінен зерттеуге және талдауға мүмкіндік береді. Бұл жағдайды және оның динамикасын жан-жақты түсінуге мүмкіндік береді, бұл басқа зерттеу әдістерімен дәл осындай деңгейде мүмкін емес. Case-study сұхбаттар, бақылаулар және құжаттар сияқты сапалы деректерді қоса алғанда, ауқымды және егжей-тегжейлі деректерді талдауға мүмкіндік береді. Бұл жағдайды және оның күрделілігін нақты және терең түсінуге мүмкіндік береді. Case-study мәселені талдауда, оның нәтижелеріне ықпал ететін әртүрлі факторларды, процестерді және механизмдерді ескере отырып, істі қараудың тұтас перспективасын алуға мүмкіндік береді. Бұл нақты жағдайды дәлірек

және жан-жақты түсінуге көмектеседі. Теорияны дамыту үшін case-study эмпирикалық дәлелдер мен оларды нақты жағдайларда қолдануға нақты мысалдар келтіре отырып, теориялар мен тұжырымдамаларды дамытуға және жетілдіруге көмектеседі. Case-study жағдаяттың нақты контекстін ескереді, бұл жағдаяттың әлеуметтік, мәдени, тарихи және т.б. факторлардың қалай әсер ететінін түсінуге көмектеседі [3, 15 б.].

Кейстер студенттерден талдау жүргізу кезінде қандай теорияны немесе тұжырымдаманы қолдану керектігін таңдауды талап етеді, бұл теория мен олардың оқулықтарында көретін немесе дәрістерде еститін қолдану арасындағы біржақты сәйкестіктен ерекшеленеді. Кейстер жаңа материалды ұсынудың бай контекстік әдісін ұсынады және студенттерге жаңа ғана үйренген материалды қолдануға мүмкіндік береді. Студенттер жаңа аналитикалық әдістер мен құралдармен іс тарихына қайта оралғандықтан, дәл сол жан-жақты іс тіпті бір курста бірнеше рет қолданылуы мүмкін. Кейстер студенттерден талдау жүргізу кезінде қандай теорияны немесе тұжырымдаманы қолдану керектігін таңдауды талап етеді, бұл теория мен олардың оқулықтарында көретін немесе дәрістерде еститін қолдану арасындағы біржақты сәйкестіктен ерекшеленеді.

Аудиторияда кейсті талқылау кезінде студенттер ақпаратты талдайды және оны кейс тудырған мәселені шешуге тырысады. Талқылау әр түрлі формада болуы мүмкін, соның ішінде студенттерге кейстен ақпарат алуға және қабылданатын негізгі шешімдерді немесе бағаларды анықтауға көмектесу үшін оқытушылардың мақсатты сауалнамасы, студенттер нұсқаларды бағалап, дәлелдерді таразылаған кезде ашық сұрақтар мен пікірталастар және нақты аналитикалық тапсырмаларға бағытталған шағын топтағы студенттердің жұмысы болуы мүмкін. Осылардың барлығы жастардың сыни ойлау мүмкіндіктерін ашуына негіз болады.

Оқытушылар кейстерді талқылауды тиімді басқара алатын кез-келген ортада пайдаланады. Кейстер сыни тұрғыдан ойлау мен сандық пайымдауды үйрету үшін тиімді қолданылады және философия, саясаттану, экономика, құқықтану, бизнес, химия, тарих және лингвистика, сондай-ақ бакалавриат және магистратура сабақтарында көптеген пәндерде сәтті қолданылады. Кейспен айналыса отырып, студенттер пәннің тұжырымдамаларын, әдістерін қолданады және оларды қолдану қабілетін жақсартады. Кейстерді талқылау студенттерге әртүрлі дәлелдермен жұмыс істеуге мүмкіндік беру және олардың курста оқыған дәрісті, теорияны және әдістерді қолдану қабілетін жақсарту арқылы аудиторияға күш пен пәнге деген қызығушылық әкеледі. Кейс-әдісті енгізу, педагогикалық практикадағы кез-келген өзгеріс сияқты, оқытушылық уақыт пен энергияның инвестициялайды.

Кейсті толығымен дәріске негізделген курсқа қосудың артықшылықтары жалпы оқытудың белсенді әдістері үшін үлкенірек істің бөлігі ретінде жақсы түсініледі. Оқытудың белсенді әдістері студенттерді эмоционалды салаға тартады, оларды материалмен жұмыс істеуге ынталандырады. Студенттер материалды тереңірек игереді және пассивті білім алушылар емес, белсенді түрде жоғары деңгейде жұмыс жасайды. Студенттер оқыған, естіген немесе көрген материалдардан гөрі жасаған материалдарын көбірек есте сақтайды.

Кейстер студенттерді күрделі және шатастыратын нақты мәселелермен жұмыс істеуге мәжбүр етеді. Бұл қиындықтар студенттерді дәлелдерді табу және пайдалану дағдыларын жетілдіруге, жаңа ұғымдарға, теорияларға әдістердің сәйкес келетінін таңдауға және қаншалықты қызықты болып көрінсе де, бөгде және маңызды емес материалды елемеуге мәжбүр етеді. Кейстер көбінесе көптеген бөліктерден тұрады және көптеген көзқарастарды көрсетеді, бірнеше кезеңдерді қамтитын талдауды қажет етеді және әртүрлі интеллектуалды тапсырмаларды қамтиды. Аудиторияда немесе шағын топтарда өткізілетін кейстерді талқылау студенттерге тиімді тыңдау және жауап беру дағдыларын меңгеруге көмектеседі, оларды нақты дәлелдер келтіруге және көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын жетілдіруге шақырады. Олар студенттерге бір-бірінен үйренуге мүмкіндік береді, бұл олардың оқуы үшін жауапкершілікті алуға мүмкіндік себеп болады. Оқытушылардың көзқарасы бойынша, кейсті талқылау студенттердің білімін жеткілікті деңгейде бағалауға тамаша мүмкіндік береді.

Кейстер студенттерді жаңа материалды үйренуге ынталандырудың тамаша тәсілі болуы мүмкін, бұл студенттерге сөз бен ойды жеткізуді үйренуді жоспарлап отырған теориялық негіздің немесе эмпирикалық құралдардың қажеттілігін түсінуге көмектеседі. Бұл жағдайлар студенттерге кейс қойған сұрақтарға жақсы жауаптар әзірлеуге мүмкіндік береді.

Кейсті жасау үшін пайдаланатын материалдарда студенттерге қажетті анықтамалық ақпарат болуы керек, бірақ талдауды қамтымауы керек екенін есте ұстаған жөн. Бұл жарияланған дереккөздерден кейбір аналитикалық материалдарды алып тастауды немесе жарияланған оқиғаға кейбір нақты ақпаратты немесе анықтамаларды қосуды білдіруі мүмкін. Студенттерді оқытуға жетекшілік ету үшін қосқан сұрақтарыңыз олардың назарын тарихтың сіз қамтығыңыз келетін бөліктеріне аударуға көмектеседі. Кейстерді оқу бағдарламасына қалай біріктіруге болады. Кейстер студенттерді жаңа материалды үйренуге ынталандыруы, теориялық тұжырымдамалармен немесе эмпирикалық әдістермен таныстыруы немесе теорияны игеруді күшейту және студенттерді теорияны қолданбалы құрылысқа айналдыруға ынталандыру үшін мысалдарды қолдануы мүмкін.

Кейс әдісі бойынша курстар тек дәрістерден тұратын курстарға қарағанда тереңірек материалдың аз көлемін қамтиды [4, 58 б.]. Бастапқыда бұл қиын құрбандық, бірақ оқытушылар студенттердің материалды қаншалықты терең түсінетінін түсінгенде оңайырақ болады. Бұл жағдайда студенттерге көптеген тақырыптармен танысудың орнына әр тақырып туралы көбірек білуге мүмкіндік береді, ал оқытушылар мен студенттердің көпшілігі неғұрлым аз болса, соғұрлым көп болатынын тез түсінеді.

Оқытушылардың көпшілігі кейстер жоғары деңгейлі ойлауды ынталандырады, топтық дағдыларды дамытады және теориялық тұжырымдамаларды мысалдарға қолдану арқылы студенттердің мәселелерді шешу қабілетін ынталандырады деп күтеді. Case-study жүргізу зерттеудің сапасы мен қатандығын қамтамасыз ету үшін бірнеше қадамдарды қамтиды. Ол үшін зерттеу сұрақтарын анықтаған жөн, яғни case-study жүргізудегі алғашқы қадам – негізгі мәселені сипаттау. Зерттеу сұрақтары нақты, өлшенетін және

зерттелетін жағдайлық мәселе болуы керек. Келесі қадам-зерттеу тақырыбына сай жағдайларды таңдау. Case-study зерттеу сұрақтарына қатысты болуы керек және зерттеу сұрақтарына жауап беру үшін пайдаланылуы мүмкін әртүрлі деректерді ұсынуы керек. Деректерді талдау: case-studyде жиналған деректерді мазмұнды талдау, case-study немесе негізделген теория сияқты әртүрлі әдістерді қолдану арқылы талдау қажет. Case-study негізінде жасалған тұжырымдар деректерді талдауға негізделуі керек және зерттеу сұрақтарына қатысты болуы керек. Қорытындылар дәлелдермен расталуы керек және нақты тұжырымдалуы керек. Case-study қорытындылары деректермен танысу және осы саладағы қатысушылармен немесе басқа сарапшылармен талдау арқылы расталуы керек. Бұл қорытындылардың дұрыстығы мен сенімділігін қамтамасыз етуге көмектеседі. Соңғы қадам – case-study есебін жазу. Есепте case-study құбылысының нақты сипаттамасы, зерттеу сұрақтары, деректерді жинау әдістері, деректерді талдау, нәтижелер мен қорытындылар болуы керек. Есеп нақты және қысқаша түрде жазылуы керек және академиялық жазу нұсқауларына сәйкес келуі керек.

Case-study әдісінің қолданылу салалары

Case-study әртүрлі салаларда қолданудың кең спектріне ие. Әсіресе, бұл процеске цифрлы технологияның көмегі зор екені анық. Бұл жерде бірнеше мысалдарды келтіруге болады:

Бизнес және басқару. Case-study бизнесте және басқаруда нақты жағдайларды зерттеу және проблемаларды шешу дағдыларын дамыту үшін кеңінен пайдалынады. Case-study студенттер мен мамандарға бизнес тұжырымдамалары, теориялары және озық тәжірибелер туралы терең түсінік қалыптастыруға көмектеседі. Денсаулық сақтау. Жағдайлық зерттеулер денсаулық сақтау саласында пациенттерге күтім жасауды, емдеу әдістерін және нәтижелерін зерттеу үшін қолданылады. Case-study медицина қызметкерлеріне сыни ойлау дағдыларын дамытуға, күрделі ауруларды диагностикалауға және тиімді емдеу жоспарларын жасауға көмектеседі. Case-study білім беруде оқыту мен оқыту әдістерін зерттеу үшін қолданылады. Case-study оқытушыларға тиімді оқыту стратегияларын жасауға, оқушылардың үлгерімін бағалауға және жақсарту бағыттарын анықтауға көмектеседі. Әлеуметтік ғылымдар. Case-study әлеуметтік ғылымдарда адамның мінез-құлқын, әлеуметтік құбылыстарын және мәдени тәжірибелерін зерттеу үшін кеңінен қолданылады. Case-study зерттеушілерге теорияларды жасауға, гипотезаларды тексеруге және күрделі әлеуметтік мәселелер туралы түсінік алуға көмектеседі. Жағдайлық зерттеулер құқықтық және этикалық дилеммаларды зерттеу үшін құқықтану мен этикада қолданылады. Case-study заңгерлерге, саясаткерлерге және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуға, күрделі жағдайларды талдауға және негізделген шешімдер қабылдауға көмектеседі.

Философия сабағында кейстерді қолдану, дайын болуды үйренуге – материалдарды алдын ала оқу, басымдық беру, негізгі мәселелерді анықтау және бастапқы көзқарасқа ие болу – адамдарға көптеген кәсіптер мен жұмыс жағдайларында табысқа жетуге көмектесетін метадағды болып табылады.

Тәжірибелі оқытушының жетекшілігімен кейс әдісі студенттерді қызықтыра алады және оқытудың басқа формалары сияқты метадағдыларын дамытуға көмектеседі. Дегенмен, case-study гипотезаларды әзірлеу үшін пайдаланылуы мүмкін, содан кейін оларды практика саласында эксперименттік зерттеулер арқылы қарастыруға болады.

Философия сабағында кейстерді қолдану мысалдары:

1-кейс. Адам өмірінің мәнін түсінудің философиялық тәсілдерін талдау үшін В. Франклдың тұжырымын кейс ретінде талдап көру. В. Франкл қазіргі адамның негізгі мәселелерінің себебін «өмірдің мәніне деген ерік-жігердің» болмауымен және оған үлгі болар жанның жоқтығымен байланысты екенін атап өтті [5, 74 б.].

Case-study-дің сұрақтар түріндегі тапсырмалары:

1. В. Франкл тұжырымымен келісесіз бе?
2. Сіз үшін өмірдің мәні неде? Өмірдің мәнін түсінуде кімнің ықпалы басым болды?
3. Адамзаттың мақсаты қандай болуы керек?
4. Жақсы өмір сүру Сіз үшін не керек?
5. Өмірдің мәнін түсіну үшін әр адам өмірінде кем дегенде бір рет не сезінуі керек?

6. Кей адамдар өмірдің мәні, мақсаты болмаса, онда өмір сүруге ешқандай себеп жоқ деп санайды. Бірақ басқалары егер өмірдің мәні мен мақсаты болмаса, онда бұл адамды жеке мақсаттарын іздеуден, құрудан және ұстанудан босатады деп ойлайды. Қай көзқарас шыншыл немесе олар өзара бірдей шындыққа жата ма?

7. Өмірдің мәнін түсіну үшін ерік-жігердің болуы шартпа?

8. Сабақта философтардың адам өмірінің мәнін не көретінін түсінуге тырысу қажет. Сабақтың тақырыбына сүйене отырып, біз қандай міндеттерді шешуіміз керек деп ойлайсыз? (өмірдің мәні туралы философиялық теорияларды бөліп көрсету, оның мақсаты мен өмірдің мәні туралы ойлау)

9. Философияның қай салалары басқалардан гөрі адам өмірінің мәні туралы мәселелерін зерттейтіні туралы ойланыңыз? Неліктен сіз осылай ойлайсыз? (философиялық антропология, этика, аксиология, эстетика, әлеуметтік философия)

10. Сіздің ойыңызша, философияның адам проблемасына осындай мұқият назар аударуы қалай анықталады?

11. Сіз қалай ойлайсыз, не үшін кейде бір сәт ойланып, қалай және не үшін өмір сүретінімізді, не қалайтынымызды немесе қаламайтынымызды ойлану керек...

2-кейс. Б. Расселдің «Сіздің өміріңізде болғанын қалайтын кейбір нәрселердің болмауы сіздің бақытыңыздың ажырамас бөлігі» [6, 17 б.], – деген ойын түсіндіріңіз.

Case-study-дің тапсырмасы:

1. Неліктен «бақыт лезде, ал азап мәңгілік» деп саналады?
2. Банктік шоттағы сандар адамдарды бақытты ете ме?
3. Руханият сізді бақытты адам ете ала ма?
4. Бақытқа жетудің ең жақсы жолы қандай?

5. Нағыз бақыт пен махаббаттың мәні неде?

6. Әл-Фарабидің «Бақытқа жету» атты еңбегімен танысып, оны Б. Расселдің тұжырымымен салыстырып талдаңыз.

7. Ақпараттық және цифрлы технологиялық ғасырда адамдар әлде қайда бақыттырақ болды ма, жоқ па?

8. «Өмір», «құндылық», «жақсылық», «сәттілік», «пайда», «бақыт», «жамандық», «зиян», «азап» сияқты ұғымдардың арасында қандай байланыстар болуы мүмкін? Адамның өмірлік жағдайлары мен әрекеттерін бағалауда, бақытты айшықтауда осы жағдайларды жүзеге асыруға мысалдар келтіріңіз. Экзистенциализм философиясының өкілдерінің тұжырымдарымен салыстырмалы түрде талдаңыз.

Кейс тапсырмасын орындау үшін блиц сауалнама, презентация, постер және т.б. арқылы жүргізуге болады. Сонымен қатар, кейс тапсырмаларын жеке немесе топтық негізде орындауға да болады. Кейсті бағалау критерийлері ретінде белсенділік, ой шынайылығы, аргументті жауап, өз көзқарасын қорғай білуі, жағдаятты талдауын назарға алса болады.

Осылайша, философия сабақтарында case-study әдісін қолдану студенттердің қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл әдіс сонымен қатар алған білімдерін сабақтарда шығармашылықпен қолдануға, топтарда жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға, сондай-ақ мәселені қою, оны шешу жолдарын табу, алынған ақпаратты жинау және талдау және өз көзқарасын дәлелдеу сияқты дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Философия сабағында case-study әдісін қолдану студенттердің ойлау қабілетін дамытады, екіншіден, білім беру процесін тікелей дамумен байланыстырады. Герберт Спенсер атап өткендей: «Білім берудің үлкен мақсаты білім беру емес, іс-әрекетке үйрету». Заманауи білім беру жүйесінің мақсаты студенттерге білім беру түпкілікті нәтиже ретінде қарастырылғанымен, жаһандық деңгейде алынған білімді қолдану оқытудың түпкілікті нәтижесі ретінде қарастырылатынын мойындау екені анық. Философияны оқытуда кейстарды қолдану студенттерге келесі қажетті қасиеттерді қалыптастырады:

сыни ойлау дағдыларын дамытады;

шыншыл болуға дағдыландырады;

теориялық және практикалық білім арасындағы ажырамас байланысты қалыптастырады;

проблемалық жағдайды жаңа жолмен тұжырымдауға көмектеседі;

кейстерді талдау барысында оған әсер ететін факторлардың болуын және олардың әсерін ескеруге мүмкіндік береді;

басқа адамдардың пікірін қабылдау дағдысын қалыптастырады және т.б.

Философия сабағын қолданудың тиімді шарттары: негізгі мәселені анықтау, негізгі проблемаға әсер ететін факторларды анықтау, мәселенің балама шешімін де қарастыру, ең оңтайлы шешім қабылдау. Кейстерді шешкенде, оларды жазбаша түрде талдағанда, оларда сипатталған мәселені тереңірек түсінуге көмектеседі, жазбаша сөйлеу тәуелсіз, шығармашылық ойлау қабілетін дамытудың ең тиімді әдістерінің бірі болып саналады.

Философиялық case-study әдісінің идеялары өте қарапайым:

1. Бұл әдіс шындық плюралистік болып табылатын ғылымдарда білім алуға арналған, яғни қойылған сұраққа мағыналы жауап жоқ, шындық деңгейінде бір-бірімен бәсекелесетін бірнеше шешімдер бар.

2. Оқытуға баса назар аудару дайын білім алуға емес, студент пен оқытушының оларды игерудегі ынтымақтастығына бағытталады; case-study әдісі мен дәстүрлі әдістердің түбегейлі айырмашылығы-білім алу процесінде еркіндік болуы және онда студент басқа студенттермен мәселені талқылау процесінде тең құқылығы.

3. Әдісті қолдану нәтижесінде білім ғана емес, сонымен қатар кәсіби қызметке де біліктілік алынады.

4. Білімді игеру және практикалық біліктілікті қалыптастыру ғана емес, жағдайды талдау әдісінің сөзсіз артықшылығы – студенттердің құндылықтарын, кәсіби ұстанымдарын, өмірлік бағдарларын, кәсіби өмірдің ерекшелігін сезінуін және өмірлік ұстанымдар жүйесін дамыту.

Философияны оқытуда case-study әдісінің мақсаты топ студенттерінің бірлескен күш-жігерімен кейсті талдау, сондай-ақ практикалық шешімді әзірлеу болып табылады. Процестің аяқталуы ұсынылған алгоритмдерді бағалау және берілген тапсырма контекстінде ең жақсысын таңдау болып табылады. Философия сабағын оқытуда кейстермен жұмыс істеу технологиясының өзіндік ерекшеліктері: студенттердің маңызды мәселені бейімдеу және оны шағын топтарда шешу үшін жұмыс жасау, кейстерді жалпы талқылау барысында шағын топтардың жұмыс нәтижелерін ұсыну және зерделеу және т.б.

Білім беру процесінде case-study әдісін кеңінен қолданудың өзектілігін анықтайтын факторларға назар аударатын болсақ, философияны оқытуда кейстерді кеңінен қолданудың өзектілігі мен қажеттілігі келесі факторларға байланысты: ең алдымен, студенттердің ақыл-ой белсенділігін дамытуға, теориялық білімді практикада қолдануға дайын екендігіне және мұны істей алатындығына, болашақ мамандардың тәуелсіздігі мен бастамашылығына байланысты.»Егер сіз балықты адамның қолына ұстасаңыз – оның қадірін білмейді, егер сіз оған балық аулауды үйретсеңіз – ол өмір бойы аштықтың не екенін білмейді», – деген қытай данышпандарында дана сөз бар. Егер мәселені шешудің дағдылары аудитория жағдайында алынбаса, онда кейіннен ол дағды өздігінен қалыптаспайды. Әрі қарай кәсіби қызмет үшін, өзінің басқару саясатын әзірлеу үшін студенттер әртүрлі жағдайларды талдау дағдыларын игеріп, талдау қабілетін дамытып, жеке тұлғаға тән сипаттамаларға ие болуы керек.

Демек, кейс әдісі бойынша «кеңестер беруге болады, бірақ мұндай кеңестерді қолдануға үйрету мүмкін емес». Аудиторияның кейстерді әзірлеу технологияларын игеру, кейстерде ұсынылған практикалық проблемалық жағдайларды талдау, оларды жеке және топта да оңтайлы шешу жолдарын іздеу дағдыларын игеру, болашақ маманның функционалдық құзыреттілігін қалыптастыру қабілетін арттырады.

Әртүрлі өмірлік жағдайлардың сипаттамасы берілсе және оның салдарын бақылау немесе қатысушылардың іс-әрекеттерінің тиімділігін бағалау неме-

се мәселені шешу жолдарын ұсыну қажет болса. Бірақ кез-келген жағдайда практикалық іс-қимыл моделімен жұмыс жасау – бұл білім алғандар үшін еңбек нарығы талап ететін кәсіби маңызды сипаттамаларды қалыптастырудың тиімді құралы болашақ мамандар. Философияны оқытуда case-study әдісін қолданудың негізгі принциптері келесідей көрсетілген:

Жағдай түрінде ұсынылған институционалдық жүйенің моделінің болуы, ол уақыттың белгілі бір дискретті сәтінде оның негізгі параметрлері тұрғысынан нақты жағдайды қалпына келтіреді. Басты мақсат – оқу процесіндегі кйбір проблемалық жағдайды талдау және оны шешу болып келеді.

Қорытынды

Заманауи тарихи кезеңдегі философияны оқытуда case-study оқыту әдісі ретінде келесі дидактикалық ерекшеліктерге ие: Кейсте ұсынылған нақты жағдай білімнің шындықпен өзара әрекеттесуін қарастырады, өйткені ол одан әрі кәсіби қызметке тән проблемаларды көрсетеді. Осылайша, оқыту процесі, шын мәнінде, нақты шешім қабылданатын цифрлық технологияға арқа сүйейтін жаңаша механизм болып табылады. Проблемаларды шешу жолдарын талдауға, біріктіруге және іздеуге еркіндік береді. Кейстерді қарастыра отырып, студенттер білім беру процесінің ұйымдастырушысы болады және бір-бірімен (мысалы, банк-кәсіпорын) өзара үйлесімді әрекет ете отырып, нақты коммуникативті күйлерді ұсынады. Студенттер белгілі бір жағдайды қарастыру процесінде жалпы, тұжырымдамалық сипаттағы білімді қалыптастыра алады және сонымен бірге қарапайым жалпылау дағдыларын игереді. Кейстермен жұмыс нәтижелерін көпшілік алдында ұсыну презентациялар мен баспасөз конференцияларына қатысу үшін біліктілікті қалыптастыруға ықпал етеді: ақпаратты қысқаша, логикалық және көрнекі түрде ұсыну, сұрақ қою және жауапты негіздеу мүмкіндігі кеңейе түседі.

Философияны оқытуда case-study оқыту әдісі, басқа оқыту әдістерінен айырмашылығы, оқыту функцияларын дамыту ғана емес, сонымен қатар ол өзіндік диагностикалық бақылау функцияларын да орындайды. Философияны оқытуда case-study оқыту әдісі шоғырланған білім беру мен кәсіптік оқытудың мақсаттары мен міндеттері, сондай-ақ білім беру технологиясын анықтайтын білім кейстерінің тағы бір көзі болып табылады. Кейстегі жағдайдың моделі жағдайдың субъектісінің белсенділігін тамаша қабылдаудан және айқын проблеманың тасымалдаушысы рөлін атқарудан тұрады. Шамасы, бұл белгілі бір оқиғалар тізбегі немесе оқиғалар шеңбері, оқиғалар байланысы және т.б. болуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі

1 Кейс-Стади: принципы создания и использования. – Тверь: Изд-во «СКФ-офис», 2015. – 114 с. Серия «Технологии работы с молодежью».

2 Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / Под ред. профессора Сурмина Ю.П. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

3 Исследование «кейс-метода»: теоретические аспекты / Н.И.Быкова. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. гос. ун-та экономики и финансов, 2002. – 116 с.

4 Юлдашев З.Ю., Бобохужаев Ш.И. Инновационные методы обучения: Особенности кейс-стадии метода обучения и пути его практического использования. – Ташкент: «IQTISOD-MOLIYA», 2006. – 88 с.

5 Франкл В. Воля к смыслу / Виктор Франкл; пер. с англ. – М.: Альпина нон-фикшн, 2022. – 228 с.

6 Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы / [Пер. с англ. Н.В. Воробьева]. – М.: ТЕРРА – Кн. клуб: Республика, 2000. – 214 с.

Transliteration

1 Kejs-stadi: principy sozdaniya i ispol'zovaniya [Case Study: Principles of Creation and use]. – Tver': Izd-vo «SKF-ofis», 2015. – 114 s. Seriya «Tehnologii raboty s molodezh'ju»

2 Situacionnyj analiz, ili Anatomija Kejs-metoda [Situation Analysis, or Anatomy of the Case Method] / Pod red. professor Surmina Ju.P. – Kiev: Centr innovacij i razvitija, 2002. – 286 s.

3 Issledovanie «kejs-metoda»: teoret. aspekty [Study of the “Case Method”: Theoretical Aspects] / N.I. Bykova. – SPb.: Izd-vo S. – Peterb. gos. un-ta jekonomiki i finansov, 2002. – 116 s.

4 Juldashev Z.Ju., Bobohuzhaev Sh.I. Innovacionnye metodyobuchenija: Osobennosti kejs-stadi metoda obuchenija i puti ego prakticheskogo ispol'zovaniya [Innovative Teaching Methods: Features of the Case Stage of the Teaching Method and Ways of its Practical Use]. – Tashkent: «IQTISOD-MOLIYA», 2006. – 88 s.

5 Frankl V. Volya k smyslu [The Will to Meaning] / Viktor Frankl; per. s angl. – M.: Al'pina non-fikshn, 2022. – 228 s.

6 Rassel B. Chelovecheskoe poznanie: ego sfera i granicy [Human Knowledge: its Scope and Boundaries] / [Per. s angl. N. V. Vorob'eva]. – M.: TERRA – Kн. klub: Respublika, 2000. – 214 s.

Спанов М., Нурмуратов С.Е.

Информационная готовность студентов в цифровизации: использование метода case-study в преподавании философии

Аннотация. В научной статье рассмотрены важные аспекты применения метода case-study в преподавании философии в условиях цифровизации. В статье подробно описаны теоретические и методологические основы применения метода case-study в преподавании философии и условия повышения эффективности обучения на основе применения данного метода, а также показана методика применения метода case-study в данном процессе. Case-study термин английского происхождения. «Кейс» – это образовательный метод, основанный на изучении, анализе определенных ситуаций и достижении социально значимых результатов, выражающий определенную ситуацию, а «study» – образовательная методика, построенной на объединении учебных слов. Кейс-метод или кейс-стади – метод анализа конкретной ситуации, образовательная методика, использующая для анализа конкретных социальных, экономических, деловых ситуаций. Преподаватели содействуют студенту анализировать определенную ситуацию, понимать суть проблем, искать альтернативные решения проблем и выбирать из них наиболее эффективные. Кейсы основаны на реальных материалах, максимально приближенных к реальной жизненной ситуации.

Ключевые слова: case-study метод, философия, инновации, обучение, методы, исследования, анализ, цифровая технология.

Spanov M., Nurmuratov S.

Information Readiness of Students in Digitization: Using the Case-Study Method in Teaching Philosophy

Annotation. The article examines the aspects of the application of the case-study method in teaching philosophy. The article describes the theoretical and methodological foundations of the case-study method using in teaching philosophy in detail, the conditions for increasing the effectiveness of training based on the use of the case-study method, as well as the methodology for using the case-study method in teaching philosophy. Case-study in English «case» is an educational method based on the study, analysis and achievement of socially significant results of a particular situation, while «study» is a combination of educational words. Case method, or case study, is a method of analyzing a specific situation, an educational methodology that uses the definition of specific social, economic, business conditions. Teachers help to analyze this situation, understand the essence of the problems, look for alternative solutions to these problems and choose the most effective ones from them. Cases are based on specific materials or information that is as close as possible to the real situation.

Key words: case-study method, philosophy, innovation, training, methods, research, analysis, digital technology.